

ဧရာမြစ်ဖျား ကျားနီများ

ခတ်ချို

ကျိုင်းတုံမြို့ ရှမ်းနှစ်သစ်ကူးပွဲ(၂၀၁၂ ခုနှစ်)တွင်

ဖတ်ကြားခဲ့သည့်

"ရှမ်းအမွေအနှစ်စာတမ်းဖတ်ပွဲ"မှ စာတမ်းများစာအုပ်မှ နှာ-၁၂၉ မှ ၁၄၂ ထိ

ဧရာမြစ်ဖျားဆိုသည်မှာ မေခ မလိခ မြစ်ဆုံရာမှစ၍ ဗန်းမော်၊ ကသာ၊ ဝန်းသိုနယ်မြေထိ

ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းဒေသကို ဖော်ညွှန်းပါသည်။

ကျားနီများဆိုသည်မှာ တိုင်းလိုင်(ခေါ်)ရှမ်းနီလူမျိုးများကို ဖော်ညွှန်းပါသည်။

တိုင်းလိုင်လူမျိုးတို့၏စတင်ပေါက်ဖွားရာဒေသ

တရုတ်ပြည်ကြီးဟူ၍ မပေါ်ပေါက်မီ ဘီစီ(၃၅၀၀)ခန့်က မွန်ဂိုကုန်းမြင့်ဒေသ၊ မြစ်ဝါမြစ်ဝှမ်း(ဟိုဂုန်ဟို)တောင်ဘက် တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်းတွင် Pang သို့မဟုတ် Pong ဟူသော လူမျိုးတစ်မျိုး ရှိခဲ့ဖူးသည်ဟု (တို့ရှမ်းပြည်၊ နှာ-၅၃)၌ ဆိုထားပါသည်။ ထိုဒေသတွင် စိုက်ပျိုးမွေးမြူခြင်း စသောအလုပ်ကို လုပ်ကိုင်ကြရင်း ဖြစ်ထွန်းအောင်မြင်၍ စားနပ်ရိက္ခာ ဥစ္စာဓနကြွယ်ဝပြည့်စုံလာကြသည်။ လူနေမှုအဆင့်အတန်း ပြောင်းလဲတိုးတက်မြင့်မားလာသည်။ ဤမှာတင်ကတည်းက လူ့ယဉ်ကျေးမှုဘဝကို ရရှိနေပြီဖြစ်သည်။

ထိုသို့ မိမိတို့အခြေအနေကို သဘောကျ၍ မိမိတို့၏မျိုးနွယ်စုကို မူလကျသော၊ ကြီးမြတ်သော၊ ထွန်းလင်းတောက်ပသော လူမျိုးဟူ၍ မှည့်ခေါ်သမုတ်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့၏မူလဒေသကို အာရှတိုက်အလယ်ပိုင်းကန်စုအရပ်ဖြစ်သည်ဟု(ကမ္ဘာ့သမိုင်းအခြေပြကျမ်း ပ-၃၈၄)၌ ဆိုထားပါသည်။ (ထွန်းလင်းတောက်ပသော မဟာမူလလူမျိုးများဟုအဓိပ္ပာယ်ရသည်။)

ထိုလူမျိုးတို့သည် ကန်စုအရပ်မှ ခွဲထွက်လာ၍ အနောက်ဘက်သို့ ရွေ့လျားလာသည့်အုပ်စုသည် ဟိမဝန္တာတောင်တန်းကြီး၏ မြောက်ဘက်ကုန်းမြင့်သို့ရောက်ရှိအခြေစိုက်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအုပ်စုသည် မိမိတို့ကို (ပုတ်ပါး)ဟုအမည်မှည့်ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ အချို့သော ပုတ်ပါးတို့သည် မိမိတို့နေရာ တိဘက်မှဟိမဝန္တာတောင်ကြားကို ဖြတ်သန်းပြီး တောင်ဘက်ကို ဆင်းကာ ဟိမဝန္တာကုန်းမြင့်အရပ်တွင် အခြေချနေထိုင်ကြသည်။ ပုတ်ပါးမှ ဗောဠု၊ ဗောဠုမှ ဘူတန်လူမျိုးဖြစ်သည်ဟု(ကမ္ဘာ့သမိုင်းအခြေပြ ၃၈၈)၌ ပြဆိုထားသည်။

ကနဦးတွင် ကန်စုအရပ်မှ အနောက်ဘက်သို့ ခွဲထွက်သူများရှိသလို တောင်ဘက်ကို တစိုက်မတ်မတ် ဆင်းလာသည့်အုပ်စုလူမျိုးသည် နောင်ချယ်၊ နန်ချောင်၊ နန်ကျောက်၊ မင်ချောင်ဟူ၍ တာလီဖူးအိုင်ကို အခြေပြုသော တရုတ်ပြည် ယူနန်ပြည်နယ်ထဲတွင် အခြေချမိခဲ့သည်ဟု(မိုးမိတ်ရာဇဝင်တော်သစ်-နှာ ၄၅)၌ ပြဆိုထားသည်။

ရှမ်းဟူသောအမည်ကို ကမ္ဘာ့သမိုင်းတို့တွင် လေ့လာသည့်အခါ ချီယိုင်း၊ ပန်၊ ပုံ၊ ပူး၊ စူဟူ၊ ချီယား၊ ချွန်၊ ဂျွန်စသည့်အမည်များသည် ရှမ်းလူမျိုးကို ခေါ်ဝေါ်သည့်ရှေးဟောင်းအမည်များဖြစ်သည်ဟု(မိုးမိတ်ရာဇဝင်တော်သစ်-နှာ ၄၀)၌ ပြဆိုထားသည်။

တိုင်းလိုင်ဟူသောအမည်နာမပညတ်

တိုင်းလိုင်ဟူသော အမည်နာမပညတ်ကို မည်သည့်အချိန်က စတင်ရခဲ့သနည်းဆိုသော် ယခုမြန်မာပြည်မြေပုံ၏ မြောက်ပိုင်းတစ်ဒေသလုံးကို ဘီစီ(၁၀၀၀)လောက်ခန့်က (မိန်းမော)ရှေးရှမ်းမြို့တော်ဟောင်းကြီးကို အခြေပြုသည့်မောရှမ်းအင်ပါယာကြီး၊ မောနိုင်ငံတော်ကြီးစည်ပင်ဖွံ့ဖြိုးတန်ခိုးကြီးထွားနေသည်မှာ သမိုင်းအထောက်အထားများစွာ ဖော်ပြပေးလျက် ရှိပါသည်။

ပုံစံအားဖြင့် တင်ပြရသော် တိုင်းလိုင်(ရှမ်းနီ)တို့၏ပြန့်နှံ့နေထိုင်ရာဒေသများသည် မြန်မာပြည် မြောက်ပိုင်းတစ်ခွင် မေလ မလိခမြစ်ဆုံရာ ဒေသမှစ၍ ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းဝဲယာ ဗန်းမော်၊ ကသာ၊ ဝန်းသို နယ်မြေဒေသများ ချင်းတွင်းမြစ်ဖျား မိန်းတရေး(တရူး)စသည့်ချင်းတွင်းမြစ်ဝဲယာ ဟုမ္မလင်း၊ သောင်သွပ်၊ ဖောင်းပြင်၊ ကလေးဝဲယာထိ မြစ်ကြီးနား၊ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ ကာမိုင်း၊ တနိုင်း၊ ဖားကန့်စသည့်နယ်မြေဒေ သများတွင် တိုင်းလိုင်လူမျိုးများ အခြေတကျ အိုးအိမ်ဖွဲ့စည်း နေထိုင်ခဲ့ကြသည်မှာ ပြောင်းလဲ၍ မရနိုင်သည့် မြို့ရွာအမည်နာမနှင့်သဝတ္ထုကသမိုင်းအထောက်အထားများ အထင်အရှားတစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။

ပထမပုဂံမတိုင်မီ အေဒီ (၇၈)ခန့်တွင် မြန်မာပြည်မြောက်ပိုင်းသို့ ရှမ်းများ အလုံးအရင်းဖြင့် ဝင် ရောက်လာခဲ့သည်ဟု(ဦးဘသန်း-ကျောင်းသုံးရာစောင်)က ဖော်ပြပါရှိသည်။ အဆိုပါဖော်ပြချက်သည် ကြီး ကျယ်ခမ်းနားသော မောရှမ်းအင်ပါယာကြီးကို မိန်းမောအင်ပါယာ နေပြည်တော်မှတစ်ဆင့် အေဒီ ၁၇ ရာစု လောက်တွင် ခတ်ချိုရွာ၊ အေဒီ ၇၂၂ တွင် မိုးကောင်း၊ အေဒီ ၇၂၃ တွင် မိုးညှင်း၊ အေဒီ ၇၂၄ တွင် မိုးပင်း(အင်း တော်ကြီး)တည်ထောင်ခဲ့သည်။

(အေဒီ ၁၇ ရာစုရေး၊ သာဂရဆရာတော်ဦးပုညနှင့်နန်းတိန်းဝဲယာဂိုဏ်းအုပ်ဆရာတော် ဆရာကြီးတို့ ၏ရှေးဟောင်းပေမူ၊ ပရပိုက်မူများမှကူးယူဖော်ပြသည်။)

အေဒီ (၇၅၄) ပုဂံတွင် ၂၉-မင်းဆက်မြောက် ထွန်တုံးဘုရင်နှင့်ခေတ်ပြိုင်မိန်းမောအင်ပါယာ မိုး ကောင်းအင်အားတောင့်တင်းသည့်ကာလ မြန်မာပြည်အထက်ပိုင်း တလွှားကို ရှမ်းတို့အောင်နိုင်၍ နှစ်ပေါင်း (၁၀၀)ခန့် အစဉ်အဆက် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ပြီး ဩဇာအာဏာ ကျယ်ပြန့်လာသည့်အတွက် သရေခေတ္တရာကလည်း ခန့်ငြားလာသည်ဟု(ဦးဖိုးကျား-ခေတ်မီမြန်မာရာဇဝင်အကျဉ်း နှာ-၁၅)၌ ဖော်ပြထားသည်။ မြန်မာပြည် မြောက်ပိုင်းတလွှား တိုင်းလိုင်ရှမ်းစော်ဘွားများ ကိုယ့်ထီး၊ ကိုယ့်နန်း၊ ကိုယ့်ကြွနန်းနှင့်နေထိုင်ခဲ့ကြသည့်ဒေ သများကို ကြည့်မည်ဆိုပါက မိန်းမောအင်ပါယာကို အေဒီ(၁)ရာစုခန့်တွင် စော်ဟော်နွမ်း၊ စော်ဟောဟေ၊ စော်ဟောခမ်း စသည့်ရှေးရှေးက ထင်ရှားသော တိုင်းလိုင်စော်ဘွားအဆက်ဆက် ဆက်ခံခဲ့ကြသည်။

ပုံစံအားဖြင့် ဖော်ပြရလျှင်

ခတ်ချို	အေဒီ-၆၉၂	စော်ဘွားညီဟော်ငင်
မိုးကောင်း	အေဒီ-၇၂၂	စော်ဘွားစော်အိုက်
မိုးညှင်း	အေဒီ-၇၂၃	စော်ဘွားစော်ညီ
မိုးပင်း	အေဒီ-၇၂၄	စော်ဘွားစော်ဆမ်

စသည့်တိုင်းလိုင်စော်ဘွားများ မြို့ပြတည်ထောင်ခဲ့ကြပါသည်။

အေဒီ ၇၅၈ စော်ဆမ်လုံခူမိန်း(ဖုတင်စန့်တိုင်းမိန်း)နတ်ရွာစံပြီးနောက် အေဒီ-၇၆၅ တွင် မိုးကောင်း ကို စော်ဘွားသိုဟုံဘွား ပြန်လည်စတင်ဘွားစားအုပ်ချုပ်သည်မှစ၍ မိုးကောင်းစော်ဘွား ၂၉-ဆက်(အေဒီ ၇၆၅ မှ ၁၇၇၈)ထိ ဆက်ခံသည်။

မိုးကောင်းမြို့ဝန်	(၅၄)ဆက် အေဒီ(၁၇၇၈-၁၈၈၃)
မိုးညှင်းစော်ဘွား	(၃၆)ဆက်
မိုးညှင်းမြို့ဝန်	(၄)ဆက်

- ဗန်းမော်စော်ဘွား (၂၃)ဆက်
- ဗန်းမော်မြို့ဝန် (၃၀)ဆက်
- မိုးပင်းစော်ဘွား (၄)ဆက် အေဒီ(၇၁၄-၈၈၈)
- မိုင်းနောင်စော်ဘွား (၅)ဆက် အေဒီ(၉၆၃-၁၁၈၉)
- လွယ်ခမ်းစော်ဘွား (၁၉)ဆက် အေဒီ(၁၈၉၀-၁၉၅၆)
- အင်းတော်ကြီးခရိုင်အုပ် (၁၄)ဆက် အေဒီ(၁၈၉၀-၁၉၅၆)
- အင်းတော်ကြီးမြို့ဝန် (၄)ဆက် အေဒီ(၁၉၅၆-၁၉၇၂)ထိ

တိကျခိုင်မာသည့်သမိုင်းအထောက်အထားများစွာတို့ဖြင့် နေထိုင်လာခဲ့ကြသည်ကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ (လိုအပ်ပါက ဖော်ပြပါ တိုင်းလိုင်စော်ဘွားဆက်၊ မြို့ဝန်ဆက်များ၏ နာမည်နှင့်တကွ အသေးစိတ်စာရင်းကို တောင်းခံကူးယူလေ့လာနိုင်ပါသည်။)

(မိုင်းနောင်ဆရာတော်ဦးစန္ဒာသီရိ၊ နန်းဖောင်းဇင်ဆရာတော်ဦးကဝိန္ဒာသာရတို့၏ပေမူ၊ ပရပိုက်မူမှ ကူးယူဖော်ပြသည်။)

မြန်မာ့သမိုင်းရာဇဝင် ဘုရင်ခေတ်များကို လေ့လာကြည့်မည်ဆိုလျှင် အေဒီ-၁၃ ရာစုမှ ၁၆ ရာစုထိ ပထမရှမ်းခေတ်-ဒုတိယရှမ်းခေတ်ဟူ၍ နှစ်ပိုင်းဖော်ပြထားသည်ကို မြင်တွေ့ရပါသည်။ ထိုခေတ်က ထင်ရှားသော မိုးညှင်းမင်းတရားကြီးမှာ (စောဝ်လုံ)ဇလုံမင်းသည် တိုင်းလိုင်ရှမ်းမင်း ဖြစ်သည်။

တိုင်းလိုင်ရှမ်းတို့သည် မိမိတို့မူလဇာတိရပ်မြေမှ ထွက်ခွာလာပြီး ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းဒေသများသို့ ရောက်ရှိလျက် ယနေ့မျက်မှောက်ခေတ်တိုင်အောင် တည်ရှိနေသော တိုင်းလိုင်လူမျိုးများသည် မူလဌာနနှင့်ကာလဒေသအားဖြင့် များစွာကွာလွှမ်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ တောတောင်ရေမြေသဘာဝရာသီဥတု၏ပြုပြင်မှုအရသော်လည်းကောင်း၊ အသားအရောင် ပြောင်းလဲ၍ ဖြူနီသောအဆင်းရှိသောကြောင့် မူလရှမ်းအခေါ် တိုင်းလိုင်-ရှမ်းနီ၊ ဒေသန္တရ မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်းအခေါ် တိုင်းနိုင်း-ရှမ်းနီ၊ မြန်မာအခေါ် ရှမ်းနီ၊ မြေလတ်ရှမ်း၊ ရှမ်းကလေး၊ ရှမ်းဗမာ ဟူ၍ခေါ်ကြပါသည်။

တနည်းအားဖြင့် နေထိုင်ရာ လွင်ပြင်ဒေသကို အစွဲပြု၍ ပြန့်ပြူးညီညာသောမြေပေါ်နေရှမ်းဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ (၁၉၇၂ ခုနှစ် တိုင်းလိုင်စာတမ်း) ၎င်းနောက် ရန်သူများ မိမိတို့၏ပိုင်နက်ကို ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့်အခါ ကာကွယ်ရချိန်မျိုးတွင် ဘောင်းဘီ၊ အင်္ကျီအနက်ရောင်၏အနားများ အနီရောင်များပတ်ထားခြင်း၊ ခါးစည်းအနီရောင်များ ချည်ထားသည့်လက္ခဏာဆောင်သောကြောင့် တိုင်းလိုင်ရှမ်းနီဟုခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။

ဧရာဝတီမြစ်နှင့်ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်းမြေပြန့်ဒေသတို့တွင် ကျယ်ဝန်းသော တိုင်းလိုင်(ရှမ်းနီ)ရှမ်းနယ်ကြီးတစ်နယ်ဖြစ်ခဲ့ကြောင်းကို (မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း အတွဲ-၁၁၊ နှာ-၄၀၆)တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်း တိုင်းလိုင်ရှမ်းတို့သည် ပါမောက္ခ G.H လုစ်က ခိုင်လုံသော ဖူရန်ဂျီတရုတ်သမိုင်းအရ ကျန်သောအချို့မျိုးနွယ်စုများထက် နှစ်ပေါင်း(၂၀၀)စော၍ ရှိနေကြောင်း ဖော်ပြသည်။

မဲခေါင်၊ သံလွင်၊ ဧရာဝတီချစ်သူများ

မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းနှင့်အရှေ့တောင်ကုန်းဒေသတစ်ဝိုက်တွင် ရှမ်းလူမျိုးတို့သည် မိမိတို့အမျိုးအနွယ်အလိုက်၊ အုပ်စုအလိုက် ဖြန့်ကျဲ၍ နေထိုင်ကျက်စားသွားလာအခြေချ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။

မဲခေါင်၊ သံလွင်၊ ဧရာဝတီမြစ်ကြီးသုံးသွယ် ရှိသည့်အနက် မိမိတို့နှင့်နီးစပ်သင့်လျော်ရာ မြစ်ချောင်းတွင် မှီခိုနေထိုင်ကြပြီး ထိုမြစ်ကို အလှဆင်၍ သီကုံးဖွဲ့နွဲ့ကာ ဘဝကို ပျော်ရွှင်စွာ တင်းတိမ်ရောင့်ရဲနေထိုင်ကြသည်။

ထိုမြစ်ကြီးသုံးသွယ်အနက် ဧရာဝတီမြစ်ကို ဖော်ကျူး၍ ဧရာဝတီမြစ်ကို ခင်တွယ်၍ ဧရာဝတီမြစ်ဘေးနှင့်ချင်းတွင်းမြစ်ညှာဘေးတွင် နေထိုင်ကြသော တိုင်းလိုင်-ရှမ်းနီတို့သည် အခြားသောပြည်နယ်များတွင် ရှားပါးစွာ တွေ့မြင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏မြောက်ပိုင်းဒေသတစ်ခုလုံးကို စိုးမိုးနေထိုင်ကြသောလူမျိုးများ ဖြစ်ကြသည်။

ထို့ကြောင့် တိုင်းလိုင်လူမျိုးတို့သည် ဧရာဝတီကို ချစ်သူများ ဖြစ်ကြသည်မှာ ထင်ရှားလှပါသည်။ ယခုခေတ်တွင် ကချင်ပြည်နယ်ဟူ၍ သတ်မှတ်ထားသည့်မြစ်ကြီးနား၊ မိုးညှင်း၊ ဗန်းမော်ခရိုင်များအပြင် ကသာခရိုင်အထိ ရှမ်းလူမျိုးများနှင့်သက်ဆိုင်သော သမိုင်းဝင်ပစ္စည်းများ၊ အထောက်အထားများ အတော်များများရှိပါသည်။ အချို့သော ပညာရှင်များက ရွှေဘိုမြို့နှင့်မုံရွာခရိုင်အထိ ရှမ်းလူမျိုးများ ပျံ့နှံ့ဝင်ရောက်ခဲ့ကြကြောင်းယူဆကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ မိုးမိတ်နှင့်မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့ပိုင်း (ပုံ)ဟုခေါ်သော ပြည်နယ်များသည် ပုဂံခေတ်မတိုင်မီက ရှမ်းလူမျိုးများ၏ထင်ရှားသော ပြည်ကြီးများဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းစာအုပ်တစ်အုပ်ကို ရေးသားခဲ့သော ဂျီအီးဟာဗီးကမူ မြန်မာရာဇဝင်များတွင် တခမ်းတနားရေးသားဖော်ပြလေ့ရှိသော တကောင်းပြည်ကြီးသည် ရှမ်းလူမျိုးများနှင့်သာ သက်ဆိုင်ဖွယ်ရာရှိကြောင်း မှတ်ချက်ပေးဖော်ပြသည်။

ရှိရင်းစွဲ တကောင်းရှမ်းတို့ပြည်တွင် အိန္ဒိယမှသာကီဝင်များ နယ်သစ်ရှာဝင်လာကာ (ဘီစီ-၈၅၀)တွင် အဘီရာဇာ၊ ဘီစီ-၆၀၀ တွင် ဓဇရာဇာတို့သည် တကောင်းသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။

ဘီစီ-၅၀၀ ဓဇဗ္ဗယျရာဇာသည် ကောင်းစဉ်၊ ကောင်းတုံ(ဗန်းမော်၊ စမ္မာနဂိုရ်)တို့ဝင်ရောက်သည်။

ယင်းသို့ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းနှင့်အရှေ့ပိုင်းဒေသများသို့ ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိလာကြပြီးလျှင် မိမိတို့ဘာသာအလျောက် မြို့ပြပြည်ရွာများ တည်ထောင်နေထိုင်ကြသော ရှမ်းလူမျိုးများသည် ပုဂံခေတ်မတိုင်မီအထိ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၏ ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုနှင့်ဆက်စပ်မိခြင်း မရှိသေးချေ။ ထိုအချိန်က တရုတ်ပြည် ယူနန်နယ်တွင် အင်အားကြီးမားလျက်ရှိသော နန်ချောင်နိုင်ငံနှင့်သာလျှင် ဆက်သွယ်လျက်ရှိသည်။ ယင်းသို့ဆက်သွယ်ရခြင်းမှာ ပထဝီအနေအထားအရ ဆက်သွယ်နေသည်ကတစ်ကြောင်း၊ လူမျိုးအားဖြင့် ဆက်သွယ်နေသည်က တစ်ကြောင်းကြောင့် ဖြစ်တန်ရာသည်။ ရှမ်းလူမျိုးတို့သည် မဲခေါင်မြစ်ကြောင်း၊ သံလွင်မြစ်ကြောင်း၊ ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်း၊ ဗြဟ္မပုတ္တန်မြစ်ကြောင်းများမှ ဆင်းလာပြီးလျှင် ထိုမြစ်ဝှမ်းများတွင် ပြည်ရွာတည်ထောင်နေထိုင်ကြသည်။

ဘီစီ-၁၀၀ ခန့်တွင် ပထမရှမ်းတစ်စုဝင်လာပြီး ရွှေလီမြစ်ဝှမ်းတွင် နေထိုင်ကြောင်း၊ ၎င်းနောက် အေဒီ ၆၀၀ ခန့်တွင် နောက်တစ်သုတ် ထပ်မံဝင်ရောက်လာပြီး အေဒီ ၁၂၀၀ လောက်တွင် ၎င်းအုပ်စုမှ ခွဲထွက်၍ အာသံနိုင်ငံသို့သွားရောက်ကာ "အဟုံ"မင်းဆက် တည်ထောင်သည်။

မိန်းမော့=မော့ရှမ်းမြို့တော်ရှာပုံတော်

မိန်း=မြို့၊ မော့=အိုး၊ အိုးမြို့ဟုအဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ ရတနာခုနစ်ပါး ထည့်ထားသော အိုးကြီးထဲတွင် ဝင်ရောက်ပိုက်စီးမိသကဲ့သို့ တင်စား၍ အိုးမြို့(မိန်းမော့)ဟူ၍ တွင်သည်။ မိန်းမော့နေ ရှမ်းလူမျိုးကိုလည်း မော့ရှမ်းတိုင်းမော့ဟုခေါ်သည်။ တိုင်းမော့မော့ရှမ်းဆိုသည်မှာလည်း တိုင်းလိုင်ခေါ်ရှမ်းနီလူမျိုးကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။

တိုင်းမော့(ခေါ်)တိုင်းလိုင်ရှမ်းနီလူမျိုးတို့၏ တိမ်မြုပ်ပျောက်ကွယ်နေသော ရှေးခေတ်အခါက မြန်မာ နိုင်ငံမြောက်ပိုင်းတလွားတွင် တန်ခိုးကြီးထွားခဲ့သော မော့မြို့တော်မိန်းမော့၏တည်နေရာကို ရှေးရာဇဝင်ဆ ရာတို့ မသိခဲ့ကြပေ။ အတိအကျ မသိခဲ့ကြပေ။ တရုတ်နိုင်ငံပိုင်နက်အတွင်းရှိ မိန်းလှ၊ စန်းတာ၊ မိန်းပန်၊ မိန်း မော့ဆိုသည့်မိန်းမော့ကိုသာ သိခဲ့ကြသည်။

တိုင်းလိုင်လူမျိုးတို့၏အမှန်တကယ်ရှိခဲ့သော မော့မြို့တော်မိန်းမော့မြို့ကြီးသည် သမိုင်းသုတေသီတို့ ရှာမတွေ့ဘဲ ပျောက်ဆုံးလျက်ရှိသည်။ ၎င်းပျောက်ဆုံးလျက်ရှိသော မော့မြို့တော်ကြီးသည် ယခုအခါ ကချင် ပြည်နယ်၊ မြစ်ကြီးနားခရိုင်၊ ပိုင်းမော်မြို့နယ်၊ ခတ်ချိုကျေးရွာနှင့်(၁၈)မိုင်အကွာ၊ စန်းကားကျေးရွာအုပ်စု တာ စန်ရွာအနီးတွင် တည်ရှိပြီး မြစ်ကြီးနားမြို့၏တောင်ဘက်(၁၂)မိုင်ခန့်အကွာ မြောက်လတ္တီတွဒ် ၂၅ ဒီဂရီ၊ ၁၄ မိနစ်၊ ၅၁ စက္ကန့်၊ အရှေ့လောင်ဂျီတွဒ် ၉၇ ဒီဂရီ၊ ၁၈ မိနစ်၊ ၁၁ စက္ကန့်တွင် တည်ရှိ၍ ဧရာဝတီမြစ်၏အရှေ့ ဘက်ကမ်းနဖူးတွင် တည်ရှိသည်။

အဆိုပါနေရာကို ယခုအခါ နိုင်ငံတော်အစိုးရယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနမှ အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ်(၃/ ၂၀၁၀)ဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာနသည် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေပုဒ်မ(၄) အရ အပံ့အားထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံး၍ အစိုးရအဖွဲ့၏သဘောတူညီချက်ဖြင့် ကချင်ပြည်နယ်၊ မြစ် ကြီးနားခရိုင်၊ ပိုင်းမော်မြို့နယ်ရှိ မိန်းမော့(ဝိန်းစွမ်)တိုင်းလိုင်ရှမ်းနီလူမျိုးတို့၏မြို့တော်ဟောင်းပြယုဂ်အား ရှေးဟောင်းနေရာတည်ရှိရာ ဇုန်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်ပြီး ဖြစ်သည်။ ဇုန်အမျိုးအစားမှာ (Ancient Site Zone) (AZ) ဖြစ်သည်။

ယခုဖော်ပြပါ မိန်းမော့ရှေးဟောင်းဇုန်နယ်မြေပေါ်တွင် နှစ်ပေါင်း (၅၀၀)ခန့်က တိုင်းလိုင်မင်းများ တည်ဆောက်ထားခဲ့သည့်ခံတပ်ကျုံးကြီး မားမားမတ်မတ် ခန့်ငြားထည်ဝါစွာ တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

မော့ရှမ်းတိုင်းလိုင်တို့၏စိန်တိုင်းဖြစ်ခဲ့ဖူးသော မိန်းမော့မြို့ဟောင်းနေရာမြေပေါ်တွင် ကိုးကွယ်စောင့် ရှောက်မည့်သူ ကင်းမဲ့၍ ချုံနွယ်ပိတ်ပေါင်းတို့ဖြင့် ပြိုကျပျက်စီးလျက်ရှိသော အုတ်ရိုးစေတီများမှာ တစ်ချိန်က ရှမ်းဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ အိုးဖွဲ့အိမ်ဖွဲ့ အခြေစိုက်နေထိုင်ခဲ့ဖူးပါသည်ဟု အငြင်းပွားစရာမရှိ သဝတ္ထုကအဖြစ် ကျန်ရစ်ပြညွှန်းလျက် ရှိသည်။

၎င်းမြေပေါ်ရှိ စေတီပျက်တစ်ဆူ ပြန်လည်ပြုပြင်မွမ်းမံရာတွင် ဆရာကြီးဦးစိုင်းအောင်ထွန်း၊ ဆရာမ ကြီးဒေါ်နန်းနွမ်တို့အား အမှူးထား၍ ထီးတော်ဒါယကာဦးသံချောင်း၊ ထီးတော်ဒါယကာမဒေါ်တင်စိန်တို့ မိ သားစုကောင်းမှု၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း(၁၀)ရက်၊ (၁-၁၂-၂၀၁၀)ဟူ၍ လှူဒါန်းထားသည်။

ဘာသာစကားနှင့်စာပေ

နေရာဒေသအလိုက် တောတောင်ရေမြေအလိုက်၊ ကျေးရွာဒေသန္တရအလိုက် စကားအခေါ်အဝေါ် အသုံးအနှုန်းများ အနည်းငယ်ကွဲပြားသော်လည်း စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုမှာ ၁၀၀% ခန့် တူညီမှုရှိကြပါသည်။ မူ

ရင်းတိုင်းလိုင်ရှမ်းစာပေကိုယ်ပိုင်စာပေ ရှိပါသည်။ တိုင်းလိုင်စာပေတွင် ဗျည်း-၁၉ လုံးရှိပြီး သရ-၁၄ လုံး ရှိသည်။

တိုင်းလိုင်(ရှမ်းနီ)လူမျိုးတို့၏စာပေသည် တိုင်းခမ်းတီး(ခေါ်)ခမ်းတီးရှမ်းစာပေနှင့် ၉၀%မျှတူညီပြီး ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတွင်လည်း ကွာဟမှု ကြီးကြီးမားမား မရှိလှပေ။ တိုင်းလိုင်ရှမ်းလူမျိုးတို့၏စာပေသည် ရှေးခေတ်အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုခဲ့သော အက္ခရာတစ်မျိုးမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟုပညာရှင်များက အညီအညွတ် မိန့်ဆိုကြသည်။ ထိုအက္ခရာသည် ဗြဟ္မီ(Brami Script)အက္ခရာဖြစ်သည်။

ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ဘီစီ-၈ ရာစု၊ ၇ ရာစုများခန့်တွင် ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟုယူဆရပြီး ဘီစီ-၃ ရာစုလောက်တွင် အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့ပြီး အရှေ့တောင်အာရှသို့ရောက်ရှိလာသည်ဟုယူဆရသည်။

တိုင်းလိုင်စာပေသည် နှစ်ရာစုပေါင်း များစွာကတည်းက တည်ရှိလာခဲ့ပြီး အေဒီ-၁၉၅၇-၅၈ နှစ်များခန့်ကမှ တဖြည်းဖြည်းတိမ်ကောပျောက်ကွယ်မေးမှိန်ခဲ့ပါသည်။ အင်းတော်ကြီးအိုင်သမိုင်းကို တိုင်းလိုင်စာပေဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပြီး ဦးနုခေတ်ရောက်သည့်အခါ၌ တိုင်းလိုင်စာပေဘာသာမှ မြန်မာဘာသာသို့ပြန်ဆိုရေးသားခဲ့ကြောင်း ရှမ်းစာဆိုတော်ကြီးဦးသိန်းညွန့်(အင်းတော်ကြီး)မှ မှတ်တမ်းများ ထားရှိခဲ့ပါသည်။

၁၉၇၅ ခုနှစ်၊ သီပေါမြို့တွင် ကျင်းပသော ရှမ်းစာမူသစ်(အသံသေ)ရှမ်းစာမူသစ်ညီလာခံတွင်လည်း တိုင်းလိုင်ရှမ်းစာကိုယ်စားပြု ကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်ကြသည့်ဦးအောင်ရှိန်၊ ဦးမောင်ကို၊ ဦးထွန်းခင်(ခတ်ချို) တို့နှင့်ချင်းတွင်းဒေသ ဟုမ္မလင်းမြို့နယ်ကိုယ်စားပြုဦးထွန်းရင်(မောင်းခမ်း)တို့ တက်ရောက်ပါဝင်ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။

ရှမ်းအက္ခရာများသည် ဗြဟ္မီအက္ခရာမှပြောင်းလဲလာသော်လည်း ဗြဟ္မီကဲ့သို့ သီးခြားသရအက္ခရာများ မရှိပါ။ သရအက္ခရာသင်္ကေတများသာ ရှိနေသည်မှာ ထူးခြားလှပါသည်။ ထို့ပြင် ပါဠိ၊ သက္ကတဘာသာသုံး ဗျည်းများလည်း ရှမ်းပင်ကိုစာ၌ ရောထားခြင်း မရှိသည်မှာ စဉ်းစားစရာပင် ဖြစ်သည်။

သာသနာမဆိုက်ရောက်မီက ပါဠိ၊ သက္ကတများ ရေးရန်မလို၍ ဗြဟ္မီမှ ရှမ်းစာသို့ပြောင်းယူရာ၌ ရှမ်းအသံထွက်မရှိ၊ အသုံးမလိုသော အက္ခရာဝဏ္ဏများကို ချန်ထားပြီး ရှမ်းသုံးသက်သက် အက္ခရာများ ရွေးယူခဲ့ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ဤယူဆချက်ကို လက်ခံခဲ့သော ရှမ်းများ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဖြစ်မီကတည်းက စာပေရှိပြီးသားဖြစ်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို ထောက်ခံရမည်ဆိုသကဲ့သို့ ရှိ၏။ သို့တည်းမဟုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာကို အကြောင်းပြု၍ ရှမ်းစာပေ ပြန့်ပွားလာခြင်းဖြစ်ခဲ့သော် ပါဠိ၊ သက္ကတ၊ အက္ခရာဝဏ္ဏများကို သာသနာပြုဆရာများက ဆောင်ယူလာသည့်အတိုင်း လက်ခံထားရှိပြီး ရှမ်းဘာသာအသုံးအတွက် လိုအပ်သည့်အက္ခရာဝဏ္ဏများကို ထုတ်နုတ်၍ ပါဠိနှင့်ခွဲခြမ်းအသုံးပြုခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ တိုင်းလိုင်ရှမ်းစာပေကို ၁၉၈၈ ခုနှစ်ရောက်မှ ပြန်လည်ရှာဖွေ၍ လက်ဆင့်ကမ်း သင်ယူနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ယဉ်ကျေးမှုနှင့်လေ့ထုံးတမ်း

ရှမ်းလူမျိုးများအားလုံးနီးပါး ယဉ်ကျေးမှုလေ့ထုံးတမ်းသည် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုကို အခြေခံသော၊ ဗုဒ္ဓအယူအဆကို ကိုးကွယ်သော ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်သည်။ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်အတန်းမြင့်မားသော လူမျိုးများဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယမှဗုဒ္ဓဗြဟ္မဏယဉ်ကျေးမှုများကို အခြေခံသော ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်သည်။

ရာသီအလိုက်ကျင်းပသော ပွဲတော်များလည်း ရှိသည်။ ပွဲသဘင်အမျိုးအမည်များမှာ နှစ်သစ်ကူးပွဲ
တော်၊ ထမနဲပွဲ၊ ဘုရားပွဲ၊ ရေသဘင်ပွဲ(သင်္ကြန်ပွဲ)၊ ညောင်ရေသွန်းပွဲ၊ ဝါဆိုပန်းကပ်ပွဲ၊ စာရေးတံပွဲ၊ သီတင်း
ကျွတ်ပွဲ(ဝါကျွတ်ပွဲ)၊ ကထိန်ပွဲ၊ ကောက်ဦးဆွမ်းလှူပွဲ၊ အိမ်သစ်တက်ပွဲများ ဖြစ်သည်။

ပွဲတော်ကျင်းပပုံမှာ နယ်မြေဒေသအလိုက် စုပေါင်းပါဝင်လှူဒါန်း၍ ဘုရားအမှူးပြုသောသံဃာတော်
များကို ဆွမ်းဆက်ကပ်လှူဒါန်း၍ စုပေါင်းပျော်ရွှင်စွာ ပါဝင်ကျင်းပကြသည်။ ၎င်းပွဲတော်များကို ရပ်ရွာမိဘ
နှင့်သက်ကြီးရွယ်အိုများက ဦးဆောင်ကြပါသည်။ လူတန်းစား ခွဲခြားမှုမရှိပဲ ကုသိုလ်တရား ပွားများရန်နှင့်
စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ရည်ရွယ်၍ ကုသိုလ်လည်းရ၊ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ဖော်ဆောင်သည့်အကျိုးတရားကို
ဖြစ်စေပါသည်။

လူတန်းစား

အမျိုးအနွယ်အရ ခွဲခြားခြင်း၊ ရာထူးအလိုက် ခွဲခြားခြင်း စသည့်လူတန်းစား ခွဲခြားမှု မရှိပါ။

ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုနှင့်လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း

တစ်ဝမ်းကွဲ၊ နှစ်ဝမ်းကွဲပြဿနာများ လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ တစ်ဝမ်းကွဲ၊ နှစ်ဝမ်းကွဲ
များ လက်ထပ်ခြင်းလေ့ မရှိပါ။ သီးခြားသတ်မှတ်မှုမှာ ဖခင်ဘက်မှ တော်စပ်သော ဆွေမျိုးသားချင်းကို
ထိမ်းမြားခြင်း၊ လက်ထပ်ယူခြင်း မပြုလုပ်ရပါ။

အာဝါဟ၊ ဝိဝါဟ ထိမ်းမြားခြင်းမင်္ဂလာသည် နှစ်မျိုးနှစ်စားရှိပါသည်။ သတို့သမီးကို တောင်းယူခြင်း
မင်္ဂလာ၊ သတို့သားကို အပ်နှံခြင်းမင်္ဂလာ ဟူ၍ နှစ်မျိုး၊ ဝါတွင်းသုံးလမှအပ သင့်မြတ်သောအချိန်အခါများ၌
လက်ထပ်ခြင်း၊ မင်္ဂလာဆောင်ခြင်းအမှုကို ပြုကြပါသည်။ ခိုက်ရန်ဒေါသဖြစ်ခြင်း၊ ပုတ်ခတ်ငိုကြွေးခြင်း၊ အိုး
ခွက်ပန်းကန်ကွဲရှခြင်း စသည့်လေ့များကို ရှောင်ကြဉ်ကြပါသည်။

အပျိုလူပျို ဆက်ဆံရေး

လက်ပေါက်နှိုက်ခြင်း၊ ကြိတ်ထိုးမောင်းထောင်းရာတွင် လှည့်ပတ်ခြင်း၊ လက်ဆောင်ပစ္စည်းအနေ
အားဖြင့် ဆေးလိပ်ပေးခြင်း၊ လက်ကိုင်ပဝါပေးခြင်း၊ ပန်းပေးခြင်း စသည်များ ရှိပါသည်။ ကိုယ်တိုင်ပေး
ခြင်း၊ အခြားသူအား ပေးစေခြင်း၊ အောင်သွယ်စေခြင်းလည်း ရှိပါသည်။ အပျိုဆောင်၊ လူပျိုဆောင်ဟူ၍ သီး
ခြားစသည်များ မထားရှိပါ။

အမွေခွဲဝေပုံ

များသောအားဖြင့် အပြင်ပစ္စည်းဟုခေါ်ဆိုအပ်သော (လယ်ယာ၊ ခြံ၊ မြေ၊ ကျွဲ၊ နွား)စသည့်ပစ္စည်းများ
ကို သားယောက်ျားကိုသာ ခွဲဝေပေးလေ့ရှိပြီး အတွင်းပစ္စည်းဟုခေါ်ဆိုအပ်သော (ရွှေ၊ ငွေ၊ အဝတ်တန်ဆာ)
စသည်များကို သမီးများအား ခွဲဝေပေးလေ့ရှိပါသည်။

ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

လောကအတွက် နတ်ကွန်း၊ နတ်နန်းနှင့်နယ်ရှင်၊ ပယ်ရှင်များ ထားလေ့ရှိကြသည်။ သံသရာအတွက် မြတ်စွာဘုရား၏လမ်းစဉ်ကို လိုက်ကြသူများဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော် ဆင်းတုတော်များကို ကိုးကွယ်ကြပါသည်။ အုန်း၊ ငှက်ပျော စားသောက်ဖွယ်ရာများဖြင့် အခါအားလျော်စွာ ပူဇော်ပသကြပါသည်။ (ယဇ်ပူဇော်ခြင်း မရှိပါ)

ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့မှု

ဆံထုံးအမျိုးမျိုး=အမျိုးသား-သျှောင်ထုံး၊ အမျိုးသမီး-ဆံထုံး ထုံးသည်။

ဦးထုပ်အမျိုးမျိုး=မိန်းမ၊ ယောက်ျား၊ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး ခေါင်းပေါင်း ပေါင်းကြသည်။

ဝတ်စုံအမျိုးမျိုး=အမျိုးသား၌ ရင်ဖုံးအင်္ကျီနှင့်တောင်ရှည်ပုဆိုးဝတ်ဆင်ကြပြီး ရံဖန်ရံခါ ဘောင်းဘီ ရှည်လည်း ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အမျိုးသမီးများတွင် ရင်ဖုံးအင်္ကျီ၊ ရင်စေ့အင်္ကျီနှင့်လုံချည်၊ ထမီ ဝတ်ဆင်ကြသည်။

ဦးခေါင်းမှ ခြေအထိ ဝတ်ဆင်သော အဆင်တန်ဆာများ=ရွှေထည်၊ ငွေထည်ပစ္စည်းများနှင့်ကြေး၊ သံ၊ ကြိမ်၊ ပုတီး၊ လက်ကောက်၊ ဆွဲပြားစသည်တို့အသုံးပြုပါသည်။ ထိုပစ္စည်းများအားလုံးကို အလှအပအတွက်သာ ဝတ်ဆင်ပြီး အသက်အရွယ် ခွဲခြားသတ်မှတ်ချက် မရှိပါ။

ခလေ့ထုံးစံများ

သာရေးနာရေးဆိုင်ရာ ခလေ့ထုံးစံအားလုံး ဒေသဆိုင်ရာဖြတ်ထုံးများ(လင်ကွာ၊ မယားကွာ၊ ခိုးမှု၊ လူယက်မှု၊ လူသတ်မှု၊ မုဒိန်းမှု စသည်များ)သာရေးအတွက် သာသနာ့ဘောင်သွတ်သွင်းခြင်း၊ လက်ထပ်မင်္ဂလာပြုခြင်း၊ အိမ်သစ်တက်ခြင်း၊ ကင်ပွန်းတပ်ခြင်း စသည့်ခလေ့ထုံးစံများ ရှိပါသည်။

နာရေးကိစ္စတွင်မူကား ရပ်ရွာမှ ညီညီညွတ်ညွတ် ပါဝင်ဆောင်ရွက်တတ်ကြသည်။(အထူးဖိတ်ကြားရန်မလိုပေ။)

ဒေသဆိုင်ရာ ဖြတ်ထုံးများအနေဖြင့် ရပ်ရွာဆွေတရားမျိုးတရား ဆုံးဖြတ်ကြပါသည်။ လိုအပ်ပါက အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ခံယူကြပါသည်။

အသုံးအဆောင်များ

အိမ်တွင်းအသုံးအဆောင်များ၊ လယ်ယာနှင့်ပတ်သက်သောအသုံးအဆောင်များ၊ သာရေးနာရေးနှင့်ပတ်သက်သောအသုံးအဆောင်များ၊ အိမ်တွင်းအသုံးအဆောင်များမှာ ခြေထောင်းမောင်း၊ ယွေ၊ ရဟတ်၊ လက်ဆုံ၊ ဆန်ကော၊ တင်းတောင်း၊ စိတ်၊ ပြည်၊ စလယ်၊ အုန်းမုတ်ခွက်၊ ခမောက် စသည်များ ဖြစ်သည်။

လယ်ယာသုံးပစ္စည်းများမှာ ထွန်၊ ထယ်၊ ဂေါက်၊ ခြစ်ခုံ၊ ပတ်ဂေါ်၊ ထွန်ခြစ်၊ ယပ်၊ ခလောက်၊ ကောက်ဆွ၊ စွပ်ဖား၊ ပေါက်ပြား၊ ဂေါ်ပြား၊ တံစဉ်များ ဖြစ်ကြသည်။ (သာရေးနာရေးနှင့်ပတ်သက်သောအသုံးအဆောင်များမှာ ထွေထွေထူးထူး မရှိပါ။)

ရိုးရာအယူအဆ

စကြဝဠာနှင့်ပတ်သက်၍ လေးကျွန်းတစ်မြင့်မိုရ်လျှင် စကြဝဠာတစ်ခုဟု သတ်မှတ်သည်။ အာကာသလဟာပြင်တွင် စကြဝဠာအနန္တရှိသည်ဟုယုံကြည်သည်။ ကောင်းကင်မြေကြီး ရေမြေတောတောင် ကမ္ဘာဖြစ်ပေါ်လာပုံ၊ ကမ္ဘာဟောင်းတစ်ခု ကုန်ဆုံးပျက်စီးပြီး နောက်ကမ္ဘာသစ်တည်ချိန်ဝယ် ကမ္ဘာပြုမိုးရွာပြီး စကြဝဠာကမ္ဘာမြေကြီး ပေါ်ထွက်လာသည်။ နက္ခတ်တာရာဂြိုဟ်များမှာ ကမ္ဘာလောကကြီး၏အဆင်တန်ဆာများဖြစ်ကြသည်။

ငလျင်လှုပ်ခြင်း၊ မိုးကြိုးပစ်ခြင်း၊ တော်လဲခြင်း၊ ဥက္ကာပျံခြင်း၊ ကြယ်ကြွေခြင်း၊ နဂါးငွေ့တန်း၊ သက်တံ့စသည်တို့မှာ လူသတ္တဝါတို့၏ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုးဖြစ်လတ္တံ့သောအတိတ်ကြီး၊ နိမိတ်ကြီးများဖြစ်ပေါ်ကြခြင်းနှင့်ရာသီဥတုအတိတ်နိမိတ်လက္ခဏာခြင်းများ ဖြစ်သည်ဟုယူဆကြသည်။

ဝိညာဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ ယူဆချက်များမှာ သက်ရှိသတ္တဝါမှန်သမျှ ဝိညာဉ်လိပ်ပြာရှိသည်။ သေလျှင် ရုပ်ခန္ဓာကို စွန့်၍ အသက်လိပ်ပြာခေါ် ဝိညာဉ်တို့စွန့်ခွာသွားကြသည်။ တစ်ဖန် ဘဝသစ်ရှိသည်ဟုအယူရှိသည်။

ပုံပြင်၊ စကားပုံ၊ စကားထာ

ရှမ်းပုံပြင်၊ ရှမ်းစကားပုံ၊ ရှမ်းစကားထာများ အမည်အမျိုးမျိုးအပြင် ဇာတ်နိပါတ်တော်လာပုံပြင်များကို အသုံးပြုပြောဆိုတတ်ကြသည်။

ကျမ်းကျန်ဆိုခြင်း၊ သစ္စာပြုခြင်း၊ အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၊ ကတိကဝတ်ပြုခြင်း

နတ်ကွန်း၊ နတ်နန်းများတွင် ကျမ်းကျန်ဆိုခြင်း၊ သစ္စာပြုခြင်း၊ ဘုရားရှေ့မှောက်တွင် အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း။

ရှောင်ကြဉ်ခြင်း

ရတနာသုံးပါးပိုင်ပစ္စည်း၊ အသုဘပစ္စည်း၊ နတ်ကွန်း၊ နတ်နန်းပစ္စည်းများကို အိမ်အသုံးအဆောင်အဖြစ် ရှောင်ကြဉ်ပါသည်။ ရှောင်ကြဉ်အပ်သော နေ့ရက်များကို ဗေဒင်၊ ကိန်းခန်းအရ လိုက်နာရှောင်ကြဉ်ကြပါသည်။

အမည်နာမပေးခြင်း

လူမျိုးတိုင်း လူမျိုးတိုင်း မိမိတို့၏အမည်နာမများရှေ့ဆုံးနေရာ၌ ဥပမာ - ဦး၊ ကို၊ မောင်၊ စိုင်း၊ ခွန် စသည်ဖြင့် တပ်၍ မှည့်ခေါ်သုံးစွဲကြသည်။

တိုင်းလိုင်လူမျိုးတို့သည် ရဲရင့်ခြင်း၊ တည်ကြည်ခြင်း၊ သတ္တိဗျတ္တိရှိခြင်း၊ လုံ့လဝီရိယရှိခြင်း၊ တက်ကြွခြင်း၊ အတိတ်နိမိတ်ကို ဆောင်ခြင်းတည်းဟူသော ကျားမျိုး၊ ကျားနွယ်ဖြစ်၍ (ဆေ)ဟူသောစကားလုံးကို သုံးစွဲကာ အမည်နာမ၏ရှေ့တွင် အခြားလူမျိုးများထက် ထူးခြား၍ ပုံစံ-ဆောဘဉာဏ်၊ ဆေကျော်ဦးစသည်ဖြင့် အသုံးပြုခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ အစဉ်အလိုက် မှည့်ခေါ်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာ - အမျိုးသားများကို - အိုက်၊ ညီ၊ ဆမ်၊ ဆိုင်၊ ငို၊ လောက်၊ လိုက်။ အမျိုးသမီးများကို - ယေ၊ အီ၊ အမ်၊ အိုင်၊ အို၊ အုတ်၊ အစ်စသည့်အခေါ်အဝေါ်မျိုးစုံဖြင့် သုံးစွဲကြသည်။

အနုပညာတေးဂီတနှင့်အက

စုပေါင်းအက၊ ယိမ်းအက၊ တစ်ဦးချင်းအကများ ကပြ၍ ဘာသာရေးသီချင်း၊ လယ်ယာလုပ်ငန်းခွင်သီချင်း၊ အလှူမင်္ဂလာတေးသီချင်း၊ လူငယ်မောင်မယ်ဘာသာတာဝန်ချစ်ရေးကြိုက်ရေးတေးသီချင်း၊ လူမှုရေးတေးသီချင်းများ ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးကာ တူရိယာငါးပါးဖြစ်သော ကြေး၊ ကြိုး၊ သားရေ၊ လေ၊ လက်ခုပ်များဖြင့် တီးခတ်ကြပါသည်။

တူရိယာများမှာ ဗုံတို၊ ဗုံရှည်၊ အိုးစည်၊ အုန်းမှုတ်၊ ဗူးတယော၊ နဲ့၊ ပလွေ၊ လင်းကွင်း၊ မောင်းကြီး၊ မောင်းသေး၊ လက်ခုပ်စသည်များ ပါဝင်သည်။

လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်

ဒူးလေး၊ မြား၊ မှုတ်ပြောင်း၊ ရဲတင်း၊ တူမီးသေနတ် စသည်တို့ကို အသုံးပြုကြသည်။

အလေးချိန်ခွင်တင်းတောင်းသုံးစွဲပုံ

ချိန်ခွင်၊ တင်း၊ တောင်း၊ စိတ်၊ ပြည်၊ စလယ်၊ ခြင်ခွက်များကို အသုံးပြုကြသည်။

အိမ်တည်ဆောက်ပုံ

ဗေဒင်ကိန်းခန်းအရ ပန္နက်ရိုက်၍ တည်ဆောက်ကြသည်။ ဧည့်ခန်းဘုရားခန်းများကို အထူးအလေးထား၍ နှစ်ထပ်အမြင့် ၃ ခန်း X ၂ ခန်း၊ ၄ ခန်း X ၂ ခန်း စသည်ဖြင့် ဆောက်လုပ်ကြပါသည်။

ကျေးရွာတည်ဆောက်ပုံ

ကျေးရွာများကို အုပ်စုလိုက် ရပ်ကွက်လိုက် လူမျိုးစုလိုက် ဖွဲ့စည်း၍ တည်ဆောက်တတ်ကြသည်။ နယ်တော်ရှင်၊ ပယ်တော်ရှင်နတ်များကို ပူဇော်ပသ တိုင်တည်အဓိဋ္ဌာန်၍ မြေနေရာ ရွေးချယ်သောလေ့ထုံးတမ်းများကို အသုံးပြုကြပါသည်။

ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေး

ရှေးခေတ်အချိန်အခါက ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများတွင် မိဘများက အပ်နှံ၍ ပညာဆည်းပူးစေပါသည်။ ယခုခေတ်တွင် အစစအရာရာ တိုးတက်ပြောင်းလဲနေသော ကမ္ဘာကြီး၏အနေအထားအရ လောကီပညာရေးကို ဦးစားပေး၍ သင်ယူဆည်းပူးနေကြပြီဖြစ်သည်။

ကျန်းမာရေးအရ သဘာဝဖြစ်သော ဆေးပင်မှအမြစ်၊ အခေါက်၊ အည၊ အရွက်၊ အသီး၊ အပွင့်များကို ရိုးရာဆေးအဖြစ် အသုံးပြုကြသည်။ လိုအပ်ပါက ပြည်တွင်းဖြစ် နိုင်ငံခြားဖြစ် ဆေးများကိုလည်း ဝယ်ယူအသုံးပြုကြသည်။

အုပ်ချုပ်ရေး

ပဒေသရာဇ်ခေတ်တွင် ရိုးရာအရဖြင့်လည်းကောင်း၊ နယ်ချဲ့ခေတ်တွင် အာဏာပိုင်တို့မှလည်းကောင်း လွတ်လပ်ပြီးခေတ်တွင် အများကရွေးချယ်တင်မြှောက်အုပ်ချုပ်စေပါသည်။ ကျေးရွာ၊ မြို့နယ်အုပ်စုအဆင့်ဆင့်ကို စော်ဘွား၊ ထမုံ၊ ကျမ်းမိန်း၊ ပေါ်မိန်း၊ ပေါ်ခိန်၊ မယ်ခိန်၊ အပျိုခေါင်း၊ လူပျိုခေါင်း စသည့်ရာထူးအဆင့်ဆင့်များဖြင့် အုပ်ချုပ်ကြပါသည်။

ထင်ရှားသော တိုင်းလိုင်း(ရှမ်းနီ)လူမျိုးတို့၏ ရဟန်းပညာရှိ၊ လူပညာရှိ ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်များ

၁။ နိုင်ငံတော်ဩဝါဒါစရိယ မြန်မာစာဩဝါဒါစရိယအဂ္ဂမဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကကဝိစာဆိုပုဂ္ဂိုလ်ကျော်ကြီး တည်တောဆရာတော်ဘုရားကြီး။

၂။ အင်္ဂလိပ်ခေတ် တနိုင်းဒေသ ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသတွင် ရဟန္တာဟုထင်ရှားကျော်ကြားသောပယင်းတွင်းဆရာတော်ဘုရားကြီး။

၃။ မိုးညှင်းမြို့၊ ဥတ္တရာရာမဆရာတော်ဘုရားကြီးဘဒ္ဒန္တဓနိယမဟာထေရ်(သဒ္ဓမ္မပကိဏ္ဍကဒီပနီကျမ်းပြုဆရာတော်ကြီး)

၄။ မိုးကောင်းမြို့နယ်၊ ပင်းကြိုင်းကျေးရွာ ရဟန္တာအရှင်သူမြတ်ကြီးဟုထင်ရှားကျော်ကြားတော်မူသော ပင်းကြိုင်းဆရာတော်ဘုရားကြီး

၅။ ခတ်ချိုမြို့ဟောင်းရာဇဝင်ကျမ်းပြု၊ သာဂရရွာ၊ သရက်တောကျောင်းတိုက်ဆရာတော်ဘဒ္ဒန္တပုညမဟာထေရ်(ဘာသန္တရဆေက)

၆။ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်၊ ဂိုဏ်းအုပ်ပထမမှတ်လွဲဆရာတော်ဘဒ္ဒန္တကဝိန္ဒမဟာထေရ်(ဘာသန္တရဆေက)

၇။ နိုင်ငံတော်ဩဝါဒါစရိယ အဘိဓမ္မမဟာရဋ္ဌဂုရုအဘိဓမ္မ အဂ္ဂမဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိက၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ အဂ္ဂမဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓမ္မ သက်တော်ရှည်မြစ်ကြီးနားမြို့ ဓမ္မရက္ခိတ ဝန်းသိုဆရာတော်ဘုရားကြီး ဘဒ္ဒန္တသီလဝံသ

၈။ မန္တလေး အာဇာနည်ဗိမာန်ကုန်းတွင် ဂုဏ်ပြုချီးမြှင့်ခြင်းခံရသူ နေမျိုးမဟာသီဟသူရဘွဲ့ရ ၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ၊ တပို့တွဲလပြည့်ကျော်(၇)ရက်နေ့၌ ပျံလွန်တော်မူသွားရှာသော အာဇာနည်ရဟန်းတော်(အရှင်ကောလာသ)

၉။ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်၊ ခတ်ချိုကျေးရွာ၊ မာရ်အောင်ကျောင်းတိုက်ဆရာတော်သဒ္ဓမ္မဇောတိကအရှင်သုန္ဒရ၏ တပည့် ဘဒ္ဒန္တဥက္ကမ(ဝိနယ-ဝိနယကောဝိဒ)ပိဋကတ်တစ်ပုံဆောင်(ယခုစာဝါလိုက်ဆဲ)

၁၀။ မဟာဝံသသီရိရာဇာသိုဟန်ဘွား၊ မောရိယမဟာဝံသ သီရိသုဓမ္မရာဇာဘွဲ့ရဝန်းသိုစော်ဘွားကြီးဦးအောင်မြတ်

၁၁။ ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့ကို ခုခံတိုက်ပွဲဝင်ခဲ့သည့်ဝန်းသိုစော်ဘွားကြီး၏ စစ်ကဲကြီးဦးကျော်ဇံနှင့်အမျိုးသမီးအာဇာနည်ရာမလေး၊ ရာမဒွေး(မိုးကောင်း)၊

၁၂။ ကမ္ဘာ့အမြင့်ဆုံးကြက်ခြေနီဆုတံဆိပ် ဟင်နရီဒူးနန့်ဘွဲ့ရစိုင်းအောင်လှိုင်မြင့်

၁၃။ စစ်ကိုင်းတိုင်း၊ သောင်သွပ်မှဖလောရင့်နိုက်တင်ဂေးလ်ဆုရ သူနာပြုဆရာမဒေါ်သိန်းရီ။

နိဂုံး
တစ်ခေတ်တစ်ခါက စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ သုခုမအနုပညာ၊ ဘာသာစကား၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ ကိုယ်ပိုင်ဟန်ဖြင့် ကိုယ့်ထီး ကိုယ့်နန်း ကိုယ့်ကြွန်းတွင် ရွှေထီးအုပ်မိုး ပုထိုးစေတီ မွေသရီနှင့်ရွှေညီဆန်းတင့် ဂုဏ်ဝါလျှမ်းမြင့်ခဲ့ကြသည့်တိုင်းလိုင်(ရှမ်းနီ)လူမျိုးနွယ်စုများသည် ယနေ့လက်ရှိဘဝတွင် ဘာသာစကား၊ စာပေယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးစံပါမက လူမျိုးပါ ပျောက်ကွယ်လုမတတ် ဝမ်းနည်းစရာအဖြစ်ဆိုးနှင့်ကြုံတွေ့နေရပါသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြီး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ဆဲ အခြေခံကောင်းများဖြင့် ရပ်တည်နေကြသည့်ဆွေမျိုးရင်းချာ သွေးချင်းရှမ်းမျိုးနွယ်စုများအားလုံး တိုင်းလိုင်ရှမ်းမျိုးနွယ်စုကို မေ့ချန်မထားဘဲ ကိုယ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စွမ်းများဖြင့် အရေးတယူ ဖေးကူလက်တွဲ ဝိုင်းဝန်းဆွဲတင်ကူညီစောင့်ရှောက်ပေးနိုင်ကြပါရန် လေးစားစွာဖြင့် အနူးအညွတ်တင်ပြအပ်ပါသည်။

ခင်မင်ရင်းနှီးလေးစားစွာဖြင့်

ဦးစိုင်းကျော်ဦး

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ဇမ္ဗူဒီပဥဆောင်းကျမ်း
- ၂။ မှန်နန်းရာဇဝင် အတွဲ-၁၊ ၂
- ၃။ နိုင်ငံသမိုင်း (လူမှုရေးပညာ)
- ၄။ ပေစာ ရှမ်းစာများမှ ကူးယူသောစာတမ်းများ (၁၇-ရာစုရေး ဘုန်းကြီးမှတ်တမ်းများ)
- ၅။ မြန်မာနိုင်ငံတော်သမိုင်း (ဗန်းမော်တင်အောင်)
- ၆။ ကချင်ပြည်နယ်၊ ဒသမမြောက်နှစ်လည်စာစောင် (ယဉ်မွန်)
- ၇။ အနော်ရထာအရင်က မြန်မာနိုင်ငံ (ဗိုလ်မှူးဘရှင်)
- ၈။ ခေတ်မီမြန်မာရာဇဝင်အကျဉ်း (ဦးဖိုးကျား)
- ၉။ လက်ရေးမူမှတ်တမ်း (ဦးအုံးဖေ-ဘီလူးမြို့)
- ၁၀။ မြန်မာရာဇဝင် (ဦးဘသန်း)
- ၁၁။ တို့ရှမ်းပြည်
- ၁၂။ မိုးမိတ်ရာဇဝင်တော်သစ်
- ၁၃။ ကမ္ဘာ့သမိုင်းအခြေပြကျမ်း - ပတွဲ
- ၁၄။ သက်တန်းရောင်စုံ ဘာသာစကား (မောင်ခင်မင်-ခန့်ဖြူ)
- ၁၅။ ကမ္ဘာနှင့်မှတ်သန်အာရှပထဝီဝင်ပို့ချချက်များ (တက္ကသိုလ်သင်ရိုး)
- ၁၆။ နိုင်ငံတော်အစိုးရ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးရုံး အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် (၃/၂၀၁၀)
- ၁၇။ မန္တလေးမြို့ အာဇာနည်ကုန်းအရေးတော်ပုံကျောက်စာ (၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ)
- ၁၈။ တိဂူမွှလောကမုနိ၊ တာစန့်ဘုရားသမိုင်း (ကေသရာ-လွယ်ကျော်)
- ၁၉။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊ အတွဲ (၁၁)

